

HAN FEI ZI • Hükmetme Sanatı

HAN FEI ZI (Çince 韓非 / 韩非) MÖ 280 yılı civarında Han Devleti hâkimiyetindeki Hunan bölgesinde doğdu, MÖ 233 civarında öldü. “Üstad Han” sıfatıyla, legalizm (yasalcılık) öğretisinin en önemli filozoflarından olmakla kalmamış, dünya çapında “devlet aklı” düşüncesinin, bu arada Machiavelli’nin de öncülerinden biri sayılmıştır.

韩非子

İletişim Yayınları 3421 • Politika Dizisi 243

ISBN-13: 978-975-05-3656-4

© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM

1. Baskı 2024, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HAN FEI ZI

Hükmetme Sanatı

Seçilmiş Yazılar

韩非子

ÇEVİRİ VE GİRİŞ

Mehmet Ali Ağaoğulları

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Giriş	11
HARİTALAR	34
1 Hükümdarın Yolu	35
2 Gözdeler	40
3 Yasa'nın Hükümü	43
4 İktidarın Kullandığı İki Araç	51
5 İktidarı Korumak	56
6 İhanetin Sekiz Türü	65
7 On Büyük Hata	72
8 İkna Etme Sanatının İncelikleri	99
9 He'nin Yeşim Taşı	107
10 Cüzzamlılardan Daha Acınası Hükümdarlar	111
11 Yıkımın Nedenleri	125

12	Üç Savunma Çeşidi	132
13	Yakınlarına Karşı Tetikte Olmak	135
14	Yönetme Sanatı	141
15	Anekdot Ormanı	147
16	Başkalarını Gözleme	159
17	İstikrar ve Yıkım	161
18	İnsanları Kullanmak	167
19	Başarı ve İtibar	174
20	Altı Terslik	177
21	Beş Asalak	189
22	İnsanların Efendisi	214
23	Yasaların Yayımlanması	218
24	Gerçekleri Dillendirmek	221

Sunuş

Han Fei Zi (ya da Latin harfleriyle yazılışının bir başka şekliyle Han-Fei-tse),¹ dünyaca tanınan Konfüçyüs ya da *Savaş Sanatı* kitabının yazarı Sun Zi kadar önemli bir Çinli düşünürdür. Fakat adının Batı dünyasında duyulması için 20. yüzyılı beklemek gerekmişti. Siyasal düşünceler tarihi içinde ne denli önemli bir yere sahip olduğunun anlaşılması ve yapıtının çeşitli Batı dillerine çevrilip hakkında araştırmalar yapılması ise, ancak son 25-30 yılda gerçekleşti. Benim de Han Fei Zi ile tanışmam birkaç yıl öncesine uzanır. France Culture radyo istasyonunda onun hakkında yapılmış olan bir programı internette dinleyince ilgimi çekti. Bunun üzerine biri yapıtının tümünün çevrili olan, diğeri yapıtından sadece 11 bölümü içeren iki Fransızca kitabı edindim.² Kitap-

- 1 Yazarın asıl adı Han Fei idi. Zi (ya da tse) sözcüğü adına sonradan eklenmiştir. Çince “usta” ya da “üstat” anlamına gelen Zi sözcüğü, o dönemlerde genellikle büyük filozofların, düşünürlerin adlarına bir onur eki olarak eklenirdi.
- 2 Bu kitaplar şunlardır: Han-Fei-tse, *Le Tao du Prince. La stratégie de la domination absolue*, Paris, Éditions du Seuil, 1999 ve Han Fei Zi, *L'art de gouverner*, Paris, Presses du Châtelet, 2012. Bu vesileyle, kitapların birini Belçika'dan diğeri Fransızca'dan bana gönderen Demir Ercan'a ve Prof. Dr. Ayşen Uysal'a teşekkürlerimi sunarım

ları okuyunca da Han Fei Zi'nin Türkçeye kazandırılması gerektiğini düşündüm.

Bu söylediklerimden de anlaşılacağı üzere elinizdeki kitap, Çince'den değil Fransızcadan çevrilmiştir, yani çevirinin çevirisidir. Bunun ilk nedeni benim Çince bilmememdir. İkinci neden ise Türkiye'de Çinceye hâkim olan sinologların bugüne kadar bu işe girişmemiş olmaları, benim de bu eksikliğin giderilmesinin gerekli olduğunu düşünmemdir. İşte bu yüzden, Çin antik tarihi ve kültürü hakkında yeterli donanıma sahip olmamama rağmen bu işe kalkıştım. Şu ana kadar Han Fei Zi üzerine Türkçe olarak yapılmış bir tek çalışma olduğunu biliyorum. Bu çalışma, İlknur Sertdemir Diagne'nin *Posseible Düşünme Dergisi*'nde (cilt 7, sayı 14) 2019 yılında yayımlanmış olan "Han Fei Zi Düşüncesinin Politik Temelleri 'Yasa' ve 'Düzen'" adlı makalesidir. Umarım Fransızcadan yaptığım bu çeviri, Türk sinologların Han Fei Zi üzerine daha fazla eğilmelerine ve 55 bölümden oluşan kitabının tamamının bir gün Türkçeye kazandırılmasına yol açar.

Çeviri için kullandığım iki Fransızca kitap arasında zaman zaman çeşitli farklılıklar bulunduğundan, metnin anlamına en uygun düşen ifadeleri tercih ettim, hatta bazen cümleleri Türkçede anlaşılabilir kılmak için inisiyatif kullanarak kendime biraz serbestlik tanıdım. Ayrıca Fransızca kitaplar da anakronik denebilecek şekilde kullanılmış olan "egemen, egemenlik, hegemonya, diyalektik, mikrop" gibi sözcüklere yer vermedim. Onları başka sözcüklerle ifade etmeye çalıştım, özellikle "egemen" sözcüğünün yerine "hükümdar", bazen de "kral" sözcüğünü kullanmayı yeğledim.

Elinizdeki kitabın, başlığından da anlaşılacağı üzere, Han Fei Zi'nin yazılarından derlenmiş bir seçki olduğunu açıkça vurgulamam gerekiyor. Felsefi yazılarına yer vermediğim gibi, siyasi yazıları arasında da bir seçim yapıp en önemli gör-

düklerimi çevirdim. Ayrıca böyle yaparak bu yazılarında zaman zaman karşılaşılan tekrarlardan da olabildiğince kaçınmış oldum. Kullandığım Fransızca çevirilerinden biri olan *L'art de gouverner* (Yönetme Sanatı) adlı kitap sadece 11 bölümden oluşan siyasi yazıları içermektedir. Ben de, Han Fei Zi'nin salt siyasal düşünceleriyle ilgilenmeme rağmen bölüm sayısını 24'e³ çıkarmanın ve bu yazıları "Hükmetme Sanatı" başlığı altında toplamanın daha uygun olacağını düşündüğüm bir kitap oluşturdum.

Son olarak elinizdeki kitabı büyük bir dikkatle okuyup düzeltmeler yapan ve önerilerde bulunan Doç. Dr. Duygu Türk Karahanoğulları'na sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bildiğimi de belirtmeliyim. Ayrıca kızım Nisan Ağaogulları'na da haritaları oluşturmaktaki katkısından dolayı teşekkür ederim.

MEHMET ALI AĞAOĞULLARI

3 Her ne kadar kitap 24 bölümden oluşuyorsa da aslında 25 bölüm çevrilmiştir. Çünkü kitabın "Anekdot Ormanı" başlığını taşıyan 15. Bölümü, orijinalinde "Anekdot Ormanı 1" ve "Anekdot Ormanı 2" başlıklarını taşıyan iki bölümü içermektedir. Bölümler arasında olduğu gibi anekdotlar arasında da bir seçim yaptım ve seçtiğim anekdotları tek bir bölüm altında topladım.